

PRESENTACIÓN

Xosé GUNDÍN GARCÍA

Pluralización dos patróns, horizontalización das relacións. Beneficio dos dependentes.

Cando se fala de *Comunidades de Montes* pódese falar de cousas algo distintas entre si. Se hai diferencias, tamén hai semellanzas, favorecidas especialmente pola cercanía. As observacións e experiencias que serven de base a este escrito están nunha parroquia do Baixo Miño.

Antecedentes inmediatos.

Quixera marcar tres de entre os acontecementos que miro modificaron a estruturación da sociedade / parroquia. A práctica deles arrinca do réxime político anterior, ata hoxe, cando unha etapa esgótase coa súa xeneración:

1. A extensión da escolarización.

Aínda que tal extensión ten a súa orixe no propio tempo do franquismo, os seus efectos notáronse nos primeiros anos da transición. Actividade¹ máis evidente: a Comunidade constrúe un edificio que pon ó dispor de Educación para escola de parvuliños.

Entón aínda non estaba constituída a Comunidade –andaba en trámites-, pero non esperaron, e compraron terreo –que poñen transitoriamente na cabe-

---

1. Actividade. Entendo eu que se non hai acción non se debe esperar mellora da reflexión e viceversa. As ideas correctas nacerán da práctica social –íranse mellorando a partir da práctica social- porque non poden nacer doutro sitio.

za de tres veciños- no que constrúen por prestación persoal o edificio con planos conseguidos de favor. A desorde e a ineficiencia foron tan grandes coma o voluntarismo: as contas que quedaron sen liquidar aínda hoxe irritan; o edificio parécese algo ó proxecto; sobran comentarios –faltan probas- de a onde foron parar sacos de cemento mandados polo Concello, etc. Imperfecta eclosión.

Pero o traballo foi feito e aquedáronse as nais –elas eran quen insistían para non te-las criaturas lonxe-. E no crear axudáronse e estorbáronse, quixéronse e odiáronse e, así, uníronse. Os lideratos naturais quedaron establecidos polo tempo que foi necesario para pasar de encabezar a mandar.

A extensión da escolarización é un dos factores do cambio. Pero, *¿qué cambio?*. A escola urbaniza e señoritiza ós novos á comparanza dos vellos. Estase a facer de tal forma que, se axuda a superar un estado de atraso, tamén leva a rompe-la continuidade entre xeneracións. Por outra parte, a axuda a supera-lo atraso non parece que consiga *igualar* en extensión ós novos procedentes do rural –e menos canto máis rural- cos que xa levan unha ou máis xeneracións de urbanización.

2. A política por sufraxio universal.

¡Era cómodo ser alcalde no réxime anterior!. Pola gracia do *Jefe Provincial del Movimiento* montába-la túa Corporación Municipal –as restrinxidas votacións non te deixarían quedar mal- que, ben levada, non debía dar sobresaltos. E se te mantiñas en gracia, durabas.

O paso ó igualitario sufraxio por capitación non fixo á xente mellor (*¿tiña que dar ese resultado?*). Pero si fixo relativamente dependentes ós alcaldes e concelleiros do relativo albur do voto, que eso foi todo o novo. Para adaptarse ós tempos había que estar en gracia cos votantes.

En política de curto voo a gracia gáñase a conta do Presuposto. Nunha gran maioría, pretendentes e pretendidos coincidiron e aínda coinciden nese voo curto, que vai ti sabe-lo que *será mañán*.

E os que nun momento (a Transición) foron líderes naturais² postos ou aceptados polo común, foron converténdose en delegados do xefe local que ocupara a Alcaldía. Ese paso, *¿non é natural?* *¿non os puxeron ou aceptaron á fronte para conseguir cousas?*, e, *¿cómo se consiguen as cousas?*. Foron nomeados pedáneos, traían algunhas cousas, levaban os votos, non se sabe de ningún ó que lle fose mal. A tripla alianza Alcalde <> pedáneo <> burocracia

2. Hai quen lles chama “caciques”. Eu evito esa palabra porque, sen aprecialos, tampouco quero despreciar. Existen porque son útiles tanto para os demais como para si mesmos. Cumpren unha función a superar; para superala estorban tanto o despreccio como o aprecio, o anatema como a compasión. Van deixando de existir segundo van deixando de ser útiles para os demais.

municipal foi forte. Non se gaste tempo en anatemizar nin compadecer: é resultado de esperar nesas condicións³

Nesta forma simple as relacións entre o exterior –máis urbano- e a sociedade parroquial funcionou segundo a figura 1. O exterior –patrón (P), doante de favor- favorecía ó rural dependente (D) por intermedio do liderato natural (I) convertido en delegado daquel.

De enriba –do patrón- viña un fluxo de favores, coma a chuvia do ceo, transmitido pola intermediación cara os agraecidos dependentes. En relación vertical simple o favor era debido a patrón e intermediador, *únicos e unipersoais* unidos por amigable vínculo xerárquico.

A figura 1 funcionaba coma embudo; pero tamén ten forma de venturi. Como tal chegou a funcionar, e volveu ser embudo, e agora quere volver a venturi.

Para que deixe de funcionar como embudo e pase a funcionar coma venturi son condicións necesarias:

- 1) *Que a relación vertical simple se desequilibre.* Pero iso non basta, porque a relación desequilibrada pode recomporse coas mesmas ou outras persoas, ou pode o colectivo estoupar e as súas relacións desintegrárense.
- 2) *Pluralización dos patróns: o patrón (singular) debe ser substituído por patróns (plural),* porque o colectivo non deixou de ser dependente por desequilibrio da relación vertical simple, e porque esta é forma de macera-la relación favor <> lealdade.
- 3) *Horizontalización das relacións: que se apliquen recursos propios humanos e materiais para producir de abaixo enriba fluxo que aspire dos patróns pluralizados.* Os máis importantes son os humanos: a unión, iniciativa, organización, reparto de cargas e lealdade entre si dos membros dun colectivo que quixera ser para si. Entenderase que

3. Eu uso dúas lecturas para mellor comprender.

A primeira é unha descrición literaria de K. Marx no *18 Brumario de Luis Bonaparte*, onde describe o rol da burocracia francesa da época en relación co seu campesiñado de minifundio, quen “forma sociedade como as patacas dun saco forman un saco de patacas”. Entendo sociedade en sentido urbano moderno.

A segunda sería a teoría da *folk society*, modelo construído por un tal Robert Redfields para alixeira-la comprensión da confrontación entre unha sociedade máis simple e primitiva e outra urbana moderna.

Os caracteres ideais da primeira serían: homoxénea, pequena e sostida nun forte sentido de comunidade. Prescinde do fundamento da instrución, a súa economía non é de intercambio, senón de autoconsumo, a súa cohesión prodúcese primariamente por vínculos familiares, as súas raíces xacen en crenzas relixiosas e usos e costumes, as relacións sociais son de natureza persoal, o mundano e impersoal aínda non destaca. Os seus modos de relación social están determinados pola tradición; razoar especulativo e experimentación son indeseados porque a sacrosanta tradición sabe unha resposta para todo.

En contraposición, a segunda aparece como amorfa, grande, heteroxénea; enaxenado o sentimento de comunidade; mundana e impersoal nas súas relacións; no seu funcionamento económico, extraordinariamente complicada e polifacética; familia e tradición teñen nela menor significado; está regada pola instrución e é especulativa, empírica e fluínte.

para esto se cumprir o colectivo debe existir, i.e.: ter conciencia e aprecio de si mesmo e tomar modos orgánicos e estables de existencia.

- 4) *Que pluralización e horizontalización beneficien máis ó colectivo dependente e este se convenza diso.*

Esas condicións deben reunirse simultaneamente para que a figura 1 (embudo) pase a funcionar como a figura 2 (Venturi). Así pasou nos anos 86 e 87. Pero no 91 fallou unha delas: o patrón fíxose único; como consecuencia restableceuse a relación vertical e a horizontalización conxeouse. E volveu o embudo. Entre o 92 e o 94 o único e gran patrón comezou a inchar; no 98 estala e faise anacos e o colectivo pode e algo quere traballar de novo como venturi. Pero todo isto merecería explicación detallada.

Quen da e tira as ocasións de desequilibrio da relación vertical simple e da pluralización dos patróns son os avatares da política. Quen da a ocasión de horizontaliza-las relacións sobre da base do preexistente sentimento de *parroquia = unidade de destino no universal* é a Comunidade de Montes: ela pode fornecer medios materiais e organización da xente arredor deles. (E a escolarización <> urbanización <> relativa rotura entre xeneracións inflúe sobre ambas cousas; e aínda que isto vai por outro camiño, non se perda de vista, que os seus efectos xa entraron).

3. A Comunidade de Montes.

Este é o acontecemento *determinante* (os outros son *condicionantes*).

Coa aparición da Comunidade de Montes, sempre que fose propietaria de monte repoboado, a preexistente –con conciencia de ser- parroquia terá medios en pts. obtidos das cortas en madeira. Se hai cartos, as cousas cambian.

Recibir contas o bastante ben presentadas como para aventar calquera desconfianza, decidir sobre o uso dos medios, ser favorecidos polas decisións tomadas, formar equipos (comisións) para a execución das decisións, son os compoñentes da horizontalización das relacións. En tanto haxa madeira no monte, esto quererá ser así.

E para que funcione ben como horizontalizadora convirá que:

- Se amplíe a condición comuneira a practicamente tódalas casas da parroquia (unha forma de atranca-lo camiño da oligarquía parroquial; que habelas, hainas).
- Funcione regularmente a Asemblea de Comuneiros (convertida en asemblea parroquial); que a xente decida, se comprometa, reclame, critique e xulgue, mirándose as caras. Que a Comisión de Montes ou Xunta Reitora sexa regularmente elixida pola Asemblea e responda ante ela.

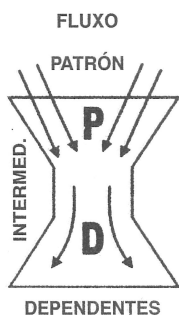

Figura 1.

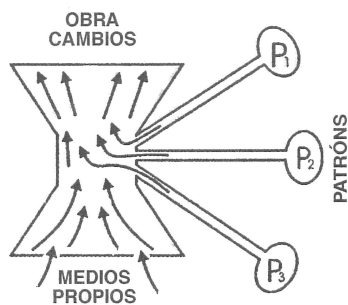

Figura 2.

Se con todo o anterior hai iniciativas, o patrón fose plural e se atopa algún asesoramento, funciona como na figura 2.

Se por avatares da política o patrón resulta único, é tempo de xexuar. De abstinencia, nunca.

